

серед яких найбільш актуальною є дослідження саме психолого-педагогічних засад навчання взаємопов'язаних процесів читання, письма і розвитку мовлення першокласників.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Дидактичні можливості букваря у збагаченні словникового запасу першокласників / М. С. Вашуленко // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. – Луцьк, 2007. — С. 57-67.
2. Волошина В.Я. Педагогічна й освітня діяльність Т.Г. Лубенця / В.Я.Волошина. – К.: Видавничий центр «Академія». 1999. – 128 с.
3. Кочерга О. Психологічні особливості сприймання навчальної інформації молодшими школярами / Кочерга О. // Початкова школа. – 2010. – № 6. – С. 5-6.
4. Палійчук Р. Педагогічна спадщина Я.Ф. Чепіги / Руслана Палійчук // Початкова освіта. – 2010. – №29. – С.3-7.
5. Савченко О. Якість і варіативність шкільних підручників як умови запровадження державних стандартів початкової освіти / Савченко О. // Початкова школа. – 2001. – №8. – С.10-12.
6. Чепіга Я. Методичні замітки до навчання грамоти по звуковому методу / Чепіга Я. – К.: Українська школа. 1917. – 40 с.

*В. А. Кучерук, магістрант ф-ту фіз. виховання і спорту,
Т. Б. Кутек, канд. наук з фіз. вихов. і спорту, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

Система фізичного виховання у народній педагогіці та її розвиток у спадщині видатних українських педагогів минулого

Проблемі фізичного виховання у сучасному суспільстві приділяється багато уваги. Фізичне виховання різних груп населення – напрям фізичної культури, пов'язаний із процесом виховання особи, набуттям нею відповідних знань та умінь з використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до професійної діяльності та активної участі в суспільному житті (Закон України „Про фізичну культуру і спорт”) [2].

Зміцнення здоров'я, удосконалення фізичних якостей, сприяння гармонійному розвитку особистості залишається досить актуальною темою для обговорення.

Метою статті є аналіз системи фізичного виховання у народній педагогіці та її розвиток у спадщині видатних українських педагогів минулого.

В. Сухомлинський стверджує, що кожна дитина повинна бути щасливою, якщо зміцнити здоров'я людини ще з дитинства, не допустити, щоб вона вступала в юність кволою і млявою, – це означає дати їй всю повноту життєвих радощів [6].

Когорта видатних педагогів у своїх працях висвітлювали проблеми фізичного виховання. Їх умовно можна поділити на педагогів загальновиховного напрямку і тіловиховного напрямку, які у своїх працях питання фізичного виховання розробляли лише частково (К. Ушинський, О. Духнович, А. Волошин, І. Огієнко та багато інших і педагогів, які пращовали переважно над створенням досконалої системи тіло виховання). До них можна віднести Івана Боберського, Степана Гайдучка, Тараса Франка, Едварда Жарського [4, с.5].

Унікальне місце серед українських педагогів посідає професор Григорій Ващенко, який формує засади творення української системи тіловиховання.

У діяльності трудової людини завжди постає немало проблем, для подолання яких потрібні чималі фізичні зусилля.

Сила і витривалість, стійкість і спритність у народі високо цінують. Тому ці риси батьки прагнули виховати у дітей [2].

Крім того, народ збагнув, що фізичне виховання нерозривно пов'язане з іншими сторонами формування особистості.

Емпіричним шляхом народна педагогіка дійшла висновку, що вдале просування фізичного розвитку дитини сприяє виробленню таких важливих рис, як наполегливість, відвага, рішучість, чесність, дисциплінованість, потяг до праці, оптимізм, колективізм, здатність до переборення труднощів [3, с.4].

Фізичне загартування молоді займало особливе місце у Запорізькій Січі. Козаки прагнули розвивати у собі богатырську силу і дух, в чому досягли вражаючих успіхів [1].

Суворий час вимагав і суворої, нерідко залізної, дисципліни у процесі бойової підготовки молоді, формування в неї готовності захищати рідну землю. Таким чином, склалася спеціальна система фізичного і психічного загартування підлітків і юнаків [2].

Ще в епоху Київської Русі дітей з семи років навчали стріляти з лука, володіти списом, їздити верхи. А з дванадцяти років – мистецтву ведення бою. Важливе місце відводилося також дитячим іграм, навчанню учнів плавати, веслувати, керувати човном тощо [5; 8].

На свята народного календаря молодь у процесі народних ігор змагалася у силі, спритності й прудкості, винахідливості, точності попадання в ціль тощо.

У народі з покоління в покоління передаються казки, легенди, оповідання про людей, наділених незвичайною фізичною силою, – богатырів Ілля Муромця, Кирила Кожум'яку, Добриню Никитича, Котигорошка [7].

В українському народному епосі за народною уявою, богатырями були не тільки чоловіки, а й жінки. Наприклад, створено такі образи жінок-богатырок, як Настасія Микулична – дружина богатыря Добрині, Маруся – козацька дочка. Це свідчить про однаковий підхід народної педагогіки до фізичного виховання юнаків і дівчат [7].

Фізична і розумова діяльність завжди перебувають у тісному зв'язку ("Сила без голови шаліє, а розум без сили мліє"), однаково репрезентуючи позитивні ознаки особистості.

Особливо чітко простежується зв'язок фізичного виховання з трудовим. Народна педагогіка високо підносить значення фізичного розвитку, тому що він створює добрі передумови для повноцінної й активної трудової діяльності.

Кожен батько, кожна мати знають, що своєчасне формування у дитини рухових навичок, удосконалення її фізичних якостей і зміцнення здоров'я допомагають успішно опановувати трудові дії. Високопродуктивною праця буває лише тоді, коли той, хто працює, фізично дужий, спритний, витривалий. Тому при створенні нових сімей враховували, поряд з усіма іншими якостями, також фізичну зрілість молодих. Отже, значення фізичного виховання у народній педагогіці зумовлюється тим вагомим внеском, який воно здійснює у зміцнення підростаючого покоління, його фізичний розвиток, збільшення тривалості життя, формування у молоді найважливіших морально-вольових якостей [5; 6].

Народна мудрість закликає: "Бережи одягу знову, а здоров'я змолоду", "Горе стихає, а здоров'я зникає" [8].

Народна педагогіка вимагає, щоб батьки, піклуючись про фізичний розвиток дитини, заохочували її до рухів. Чим більше дитина рухається, тим краще росте і розвивається ("Як дитина бігає і грається, то їй здоров'я усміхається") [7].

У сім'ї дорослі прищеплюють дітям елементарні гігієнічні навички. В Україні поширився звичай класти в першу купіль квіти і трави, висловлюючи маляті добрі побажання. Так у купіль хлопчика клали любисток (щоб любили), гілочку дуба (щоб був міцний, як дуб), а також барвінок (щоб довго жив). Чорнобривець (щоб був чорнобривий), а в купіль дівчинки – ромашку (щоб красна була), гілочку вишні (щоб гарна була), любисток (щоб люб'язна була) тощо, адже «на любові до дітей тримається світ» (В. Сухомлинський) [8].

У теплу пору року дітей у селі привчають ходити босоніж.

Цю традицію народної педагогіки палко підтримав видатний український педагог В. Сухомлинський у своїй книжці "Серце віддаю дітям": „А треба так виховувати дітей, щоб вони не боялися ні спеки, ні холоду" [8].

Тому, ведучи своїх учнів до школи "під блакитним небом, на зеленій травичці, під гіллястою грушею, на винограднику, на зеленому лузі", Василь Олександрович запропонував: "Скиньмо ось тут черевики й підємо босоніж, як ви звикли ходити раніше". Діти радісно щебетали; їм незвично, навіть незручно ходити в жарку погоду в черевиках.

Дуже добре, якщо діти люблять улітку бігати босоніж наввипередки.

Народна педагогіка знає немало ігор, які сприяють фізичному розвитку дітей. Поставлена мета в них досягається через різноманітні рухові дії: ходьбу,

стрибки, біг, кидання чи перенесення предметів. Рухливі ігри і спортивні ігри виховують силу, спритність, витривалість, відвагу, рішучість, ініціативу, привчають долати психічні й фізичні навантаження, гартують організм, створюють у дітей бадьорий та веселий настрій [1; 5].

Добре сприяють фізичному загартуванню їзда на самокаті, велосипеді чи верхи на коні, веслування. Діти охоче вчаться стріляти з лука, стрибати через різні природні перепони, а також через скакалку, спритно лазити по деревах, піднімати тягар, боротися. Великою радістю для дитини є гра у сніжки, ліплення снігової баби, катання на санках, лижах, ковзанах [4].

Аспекти фізичного виховання, які висвітлені у народній педагогіці, актуальні й нині при розв'язанні багатьох питань творення дієвої системи гармонійного розвитку людини-патріота. А творчі доробки наших педагогів допомагають розв'язати завдання, які сформулював Г. Ващенко: "Розбудова господарства, духовної культури України і виховання людини, яка міцна духом і тілом, але такої, щоб у неї дух панував над тілом". У цьому головний сенс тіловиховання.

Отже, формування дієвої національної системи фізичного виховання вимагає вивчення і творчого осмислення багатой спадщини народної педагогіки та праць видатних українських педагогів і організаторів тіловиховання в минулому. Розвиток фізичних якостей повинен стати основною цінністю у формуванні людини-патріота, готової захищати рідну землю [5].

Останні наукові дослідження, проведені нами, свідчать про підвищення інтересу сучасної учнівської молоді до фізичних вправ, спрямованих на розвиток сили, спритності, загартування духу і тіла та самозахисту.

Список використаних джерел

1. Антонєв М.Я. Василь Сухомлинський і гуманістична педагогіка української народної школи / Антонєв М.Я. // Педагогіка і психологія. – 1977. – №4.
2. Антонєв М.Я. В. О. Сухомлинський і оновлення змісту шкільної освіти. / Антонєв М.Я. // Педагогіка і психологія. – 1996. – №2. – С. 12-19.
3. Антонєв М.Я. Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського в сучасній освітньо-виховній теорії та практиці / Антонєв М.Я. // Педагогіка і психологія. – 1994. – №1.
4. Белякова Р.Н. Диференційована програма оздоровлення студентів спеціальних медичних груп засобами фізичної культури / Белякова Р.Н., Тимошенко В.В., Тимошенко О.М. – Мн., 2001.
5. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників / Плохій З. П. – К., 2002.
6. Сухомлинский В. А. Избранные педагогические сочинения / Сухомлинский В. А. – М.: Педагогика, 1979. – Т.1.
7. Сухомлинский В. А. О воспитании / Сухомлинский В. А. – М., 1979.
8. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / Сухомлинский В. А. – К., 1974.